

АДЫГЭ

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
кышгъэжыгъэу
кыдэкы

№ 42 (22971)

2024-рэ илъэс

ГЪУБДЖ

ГЪЭТХАПЭМ и 12

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихытыу нэклиубгъохэр

МАКЪ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Дунаир зэзыпхырэ шIэныгъ

Александра Балабасъ

Я IX-рэ дунэ Кавказ хысап олимпиадэр тыгуасэ Адыгэ къралыгъо университетым шырагъэжыгъ. Хэгъэгу 14-мэ, Урысыем ишъольыр 21-мэ кърарыкыгъэ клэлэеджэкIуи 160-м еху ащ хэлэжъэшт.

Очнэу ыкIи пэудзыгъэ шыкIэм тетэу олимпиадэр клошт. Очнэу ащ хэлэжъэнэу амал зымылэ клэлэеджаклохэм онлайн шыкIэр кызыфагъэфедэшт. Куп-купэу зэтетыгъэхэу: я 8 — 9-рэ классхэм ыкIи я 10 — 11-рэ классхэм арысхэр яшIэныгъэкIэ зэнэкъокъуштых.

Дунэе Кавказ хысап олимпиадэм икызыэлухын хэлэжыгъэх АР-м финанс-хэмкIэ иминистрэу Виктор Орловыр, Адыгеим гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ игуадзэу Артем Журавель, хэгъэгу зэфшъхьафхэм кърарыкыгъэ шIэныгъэлэжхэр.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат ыцIэкIэ Виктор Орловым клэлэеджаклохэм шлуфэс кърарыкыгъ.

— Мы Iофтхьабзэр лъэгэплIэхом зэрэнэсыгъэр кыгъэлъагъо илъэси 8-м кыклоцI президент грантхэм я Фонд щэгъогогъо ащ кызырэдзыргъэштагъэм ыкIи Урысыем гъэсэнэгъэмкIэ и Министрствэ иолимпиадэхэу ныбжыкIэхэм ятворческэ амалхэм зыгъэгъушъомбгъухэрэм яспискэ зэрэхъхэрэм. Апэрэ Кавказ хысап олимпиадэр Президентэу Владимир Путиныр клэцIако зэрэфэху-гъэм тетэу зэхашгъэ гупчэу «Сириусым» щыкIуагъ. НыбжыкIэхэр нахь зэлблагъэ хъунхэм, зэгурьIонхэм, пIэлъэ кIыхъэхэм ательытэгъэ зэпхыныгъэхэр ялэнхэм олимпиадэр фэIорышIэ. Зэнэкъокъухэм

шъуахэлажъэзэ, шIэныгъэу, къулайны-гъэу шъуилэр, пытагъэу шъухэлъыр къэ-жъугъэлагъу. ХысапымкIэ шIэныгъэ куу зэрэшъуилэм нэмыкIэу, ямышыкIэу шъугупшысэн зэрэшъульэкIырэр, Iофым творческэ еклопакIэ зэрэфышъуилэр къэшъуушыкIэжыгъын фэе, — кыIуагъ министрэм.

Клэлэеджаклохэм гъэхъагъэхэр ашIынэу ар афэлъэIуагъ республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат ишлуфэс олимпиадэм и Координационнэ совет итхьаматэу, Адыгэ къралыгъо университетым иректорэу Мамый Даутэ ащ Iэклигъэхъажыгъ.

Кавказ хысап олимпиадэр тиреспубликэ иапшъэрэ еджапIэ имызакъоу, зэрэшъольырэуи зэрыгушхорэ Iофтхьабзэу щыт. Адыгеим гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ игуадзэу Артем Журавель зэрилытэрэмкIэ, тиджырэ лъэхъан хысапым наукэм чыплIэшхо щеубыты.

— Адыгэ къралыгъо университетыр специалист дэгъухэр зыцагъэхъазырырэ

чыплIэу зальытэрэр бэшлагъэ. Республикэ хысап еджапIэр математик ныбжыкIэхэм ягъэхъазырынкIэ Урысыем и Къыблэ иеджэпIэ анахь пэрытхэм ащыщ, — кыIуагъ Артем Журавель.

Мэфэ заулэм къаклоцI математик ныбжыкIэхэр олимпиадэм зэрэхэлэжъэштхэм нэмыкIэу, ахэм языгъэпсэ-фыгъо уахътэ гъэшIэгъонэу зэрагъэ-клоштми зэхэщаклохэр егупшысагъэх.

Зэнэкъокъухэм къащашыщт гъэцэкIэнхэр Урысыем, Болгарием, Люксембург, Иран яматематикхэр зыхэхэрэ комите-тым кыгъэхъазырыгъэх. Клэлэеджакло-хэм ялофшлагъэхэм уасэ къафэзышIы-щтыр Урысыем, Колумбием, Шам ялы-клохэр зыхэхэрэ дунэе жюрир ары. Урысыем иматематик, иклэлэегъэджэ цIэрылохэр, хысапымкIэ Урысыем ихэ-

Язэдэлэжъэныгъэ хагъэхъошт

Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Росреестрэм Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэу Марина Никифоровам зIу-кIэгъу дыриIагъ. Чыгум игъэ-федэнрэ амыгъэкощырэ мыль-кумрэ япхыгъэ Iофыгъохэм ахэр атегуыцIагъэх.

Росреестрэм АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэ 2023-рэ илъэсым якыу-лыкъу Iофэу ышлагъэр кыIотагъ. Къралыгъо кадастрэ учетымкIэ ыкIи фитыныгъэхэр къралыгъо регистра-ция шыгъэнхэмкIэ пIалъэу агъэнэфа-гъэхэм къащакIэ зэрэхъугъэр ащ хигъэунафыкIыгъ. НепэкIэ регистра-ция Iофтхьабзэхэм арагъэхъырэр зы мафэм кышгъэжыгъэу мэфэи 3-м нэс. Джащ фэдэу фитыныгъэхэм якъэралыгъо регистрации кызытэ-гъэуцогъэным ыкIи къралыгъо ка-дастрэ учетым яхыплIэгъэ унашъоу аштэхэрэри нахь макIэ хъугъэх.

Росреестрэм цифрэ технологиехэр нахь шIуагъэ кытэу ыгъэфедэхэ зэрэхъугъэр Адыгеим и Лышъхъэу кы-хигъэщыгъ. ГушIэм пае, республикэм щыпсэухэрэм 2023-рэ илъэсым амы-гъэкощырэ мылькум иреестрэ кыхъ-тхыкIыгъэ тхыль мин 530-рэ фэдиз кIалахыгъ. Ахэм япроцент 95-р элек-трон шыкIэкIэ кIауIагъ.

Амыгъэкощырэ мылькум ипсэуа-лъэхэу ыпэкIэ учет ашIыгъагъэхэр зиехэм якыхъгъэщын, кадастрэ Iоф-шIэнхэр республикэм зэрэагъэ-цакIэхэрэм япхыгъэ Iофыгъохэми ахэр альбIэсыгъэх. Чыгу Iахъхэм, псэо-лъэшIыным фытегъэпсыхъагъэхэри ахэм зэрэхэтхэу, ягъэфедэн мэхъа-нэшхо зэрилэр АР-м и Лышъхъэу кыыхигъэщыгъ.

Проектым диштэу хабзэм икъэ-ралыгъо кыулыкъу зэфэшъхъафхэм якъэбар системэхэм алэкIэлъхэр зэхъугъагъэх, цифрэ технологиехэр агъэфедэхэзэ, фэIо-фэшIакIэхэу агъэ-цэкIэн альэкIыщтыр кыхахых. Ащ амал кытыщт чыгумрэ амыгъэко-щырэ мылькумрэ яхыплIэгъэ къэ-бархэр зы чыплIэм кышызIэклагъэ-хъанхэу, чыплIэхэри нахь зэтырагъэ-псыхъанхэу.

ЧыплIэхэм зэдиштэу хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэнымкIэ, къралыгъо про-граммэхэмрэ лъэпкъ проектхэмрэ шIуагъэ кытэу пхырыщыгъэнхэмкIэ Владимир Путиным кыгъэуцугъэ пшъэрылхэр гъэцэкIэгъэнхэм те-гъэпсыхъагъэу республикэм ихэбзэ кыулыкъухэмрэ Росреестрэмрэ язэ-дэлэжъэныгъэ гъэпытэгъэным мэ-хъанэшхо зэрилэр Адыгеим и Лышъ-хъэу кыыхигъэщыгъ.

Александра БАЛАБАСЪ.

мэхьух. Урысыем и Почтэ илы-
кlo кызыэрилуагэмкIэ, едзыгоу
«Флора России» зыфилорэм
пыпыдзагъэу Кавказ къэра-
лыгъо биосфернэ заповедникэу
Х. Шапошниковым ыцIэ зыхьы-
рэр загъэлсыгъэр илъэси 100
зэрэхьурэм ехьулъэ джыри
маркиплI кыдагъэкIыгъ. Запо-

Тын лъапIэхэр къафагъэшъошагъэх

Республикэм и Лышхъуэ КъумпIыл Мурат къулыкъу зэфэшъафхэм ялофышIэ пэрытхэм Урысыемрэ Адыгеимрэ якъэралыгъо тынхэр бэмышIэу АР-м и Къэралыгъо филармоние къащыри-тыжыгъэх.

Тын лъапIэхэр къызыфагъэшъошагъэхэм закыфыгъазэзэ АР-м и Лышхъуэ къылуагъ уимурад уфэклономкIэ, IофшIэ-нымкIэ ахэр чысэтэхыпIэу зэрэщытхэр, къыныгъохэм зыкъызэрарамыгъэгъаштэрэр.

«Шуащытхэ пэпчъ иIофшIэн зэрегугъурэм бэклэ елгытыгъэшт республикэм хэхъоныгъэу ышIыштыр, гъэхъагъэу тилэштхэр. Шуагъэ къытэу шу-зэрэлажьэрэм, IэпIэсэныгъэ-шхо зэрэшъуахъым, шъудэ-мышъуэ шууимурад къыжъудэ-хъуым шузэрэфагорэм апае «тхъашъуегъэпсэу» шъосэIо. Непэ фэдэ мафэм социальнэ лъэныкъом Iоф шызышIэрэ бзылфыгъэхэм анахъуэ сыз-рафэразэр къасIо сIоигъу. Тибзылфыгъэхэм гъэсэныгъэм, псауныгъэм икхъуахъуэм, куль-турэм, искусствэм мэхъанэшхо шаряI», — **къылуагъ КъумпIыл Мурат.**

Республикэм и Лышхъуэ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, хулыфыгъэхэм аготхэу непэ бзылфыгъэхэм экономикэм илэныкъо пстэуми чанэу ялахъ ахашыхъ, мэкъу-мэщми, гъомылэпхъэшI промышленностми гъэхъэгъэшхохэр ашашыхъ. Гъогу хызмэтым иIофышIэхэм, псэолъэшхэм Адыгеим ихэхъо-ныгъэ ялахышхо хэлъ.

АР-м и Лышхъуэ респуб-ликэм къышхыгъуэ хъугъэ-шIа-гъэхэр чанэу къэзыгъэлэгъорэ журналистхэм зэрафэразэр шъхъафэу къылуагъ.

Юристхэм, къэралыгъо граж-дан, муниципальнэ къулыкъу-шIэхэм республикэм ихэхъоны-гъи, Адыгеим исхэм яфиты-ныгъэхэмрэ яфедэхэмрэ якъу-хъумэни ялахышхо зэрэахы-хъэрэр ащ къыхигъэщыгъ.

Нэужым къэралыгъо тын-хэр къаритыжыгъэх. Урысые Федерацием и Президент и УказкIэ гъэсэныгъэм ылъэны-къокIэ гъэхъагъэхэр зэрIэхэм ыкIи илэсыбэ хъугъэу Iоф зэришIэрэм афэшI шытхъуцIэу

«Урысые Федерацием изаслу-женнэ кIэлэегъадж» зыфило-рэр АдыгэмакIэ игурыт еджапIэу N 3-м икIэлэегъаджэу Хъалилэ Светланэ къыфагъэшъошагъ.

ЦIыфхэр социальнэу ухъумэ-гъэнхэмкIэ гъэхъагъэхэр зэря-лэхэм ыкIи илэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фырылэу Iоф зэ-рашIэрэм афэшI шытхъуцIэу «ЦIыфхэр социальнэу ухъумэ-гъэнхэмкIэ Урысые Федера-цием изаслуженнэ IофышI» зыфило-рэр афагъэшъошагъ Iоф-шIэныгъэм ыкIи цIыфхэр соци-альнэу ухъумэ-гъэнхэмкIэ Гуп-чэм Кошхъэблэ районимкIэ икIу-тамэу N 4-м ипашIэу Агъыр-джанэкIо Рэмзэанрэ МыекIопэ районим исхэм ясоциальнэ фэIо-фашIэхэр зыгъэцIэлэрэ Гупчэм иотделение ипашIэу Ивлева Светланэрэ.

Общественнэ IофшIэным, шушIэным чанэу зэрэхэлэ-жъэхэрэм афэшI Урысые Фе-дерацием и Президент и Рэ-зэныгъэ тхылъ Урысыем ис бзылфыгъэхэм я Союз и Адыгэ шъолыр къутамэ итхъа-матэу ВорэкIо Хъалимэтрэ Адыгэ Республикэм ибзылфы-гъэхэм я Союз и МыекIопэ къэлэ къутамэ ипашIэу Мариан-на Михайловскаямрэ къафагъэ-шъошагъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъ-хэ и УказкIэ АР-м ыпашхъэ гъэхъэгъэ ин дэдэхэр зэрэщы-рялэхэм фэшI медалэу «Адыге-им и Шытхъуэзехъ» зыфило-рэр къафагъэшъошагъ Адыгэ Рес-публикэм мэхэмкIэ и Гъэло-рышIаплэ икIутамэу «МыекIопэ мээ хызмэтым» иинженерэу Хъатикъое Мэджидэ, Красно-гвардейскэ районимкIэ Улэпэ гурыт еджапIэу N 9-м хыса-пымкIэ икIэлэегъаджэу Тхъай-шъэо Нуриет, ТэхъутэмыкIое районимкIэ Яблоновскэ гурыт еджапIэу N 5-м ипашIэу Лариса Шестопаловам.

Джащ фэдэу культурэм, гъэ-сэныгъэм, псауныгъэм икхъу-хъумэн, промышленностым, мээ хызмэтым ялофышIэхэм, къуа-джэхэм ащылажьэхэрэм, псэо-лэшIхэм, журналистхэм, юри-стхэм, муниципальнэ, къэралы-гъо граждан къулыкъушIэхэм ащышхэм тын лъапIэхэр къа-фагъэшъошагъэх.

**АР-м и Лышхъуэ
ипресс-къулыкъу**

Амакъэхэр атыштых

Федеральнэ проектэу «Iэрыфэгъу къэлэ шыIакIэ гъэпсыгъэныр» зыфило-рэм къыды-хэлъытагъэу зэтырагъэпсыхъашт чIыплэхэм якъыхэхынкIэ мэкъэтынхэр гъэтхэлэ мазэм и 15-м рагъэжъэштх.

Урысыем ишъолырхэм зэкIэм и онлайн шы-кIэм тетэу ар ащыIошт, шIоигъоныгъэ зилэхэр зэкIэ хэлэжъэнхэ алъэкIышт. Нахъыбэу цIыфхэм амакъэхэр зыфатыхэрэр 2025-рэ илэсым агъэ-кIэжыштых.

УФ-м и Президентэу Владимир Путинр кIэщакIо зыфэхъугъэ лъэпкъ проектхэм ащышIэу «ПсэупIэр ыкIи къэлэ шыIакIэр» зыфило-рэм ипхырышын пэе аштэгъэ федеральнэ проектэу ар шыт. Ащ ишIуагъэкIэ 2017-рэ илэсым къы-щыIублагъэу 2023-м нэс Адыгеим чIыплэ 322-рэ шызэтырагъэпсыхъажыгъ.

Нахъыпэрэм фэдэу къалэу Мыекъуап, по-селкэхэу Инэм, Яблоновскэр ары чIыплэу гъэ-кIэжыын зыщыкIагъэхэр къызщыхахыгъэхэр. Адыгеим икхэлэ шъхъалэ исаугъэт зэхэтэу «Памяти павших» зыфило-рэр, Лениным ыцIэ зыхъырэ гупчэр ыкIи Свято-Успенскэ чылысым къыплэуль чIыплэр зэнэкъокъум хагъэлэжъэнэу къырагъэуцуагъэх.

Поселкэу Яблоновскэм иурамэу Кочубей ыцIэ зыхъырэм тет спорт площадкэр, урамэу Кос-мическэм общественнэ чIыплэу илэр, мы урам дэдэм тет кIэлэцIыкIу спорт площадкэр ары къыхахыгъэхэр.

Къэлэ гъэпсыкIэ зилэ Инэм псэупIэ коимкIэ поселкэу Дружнэм иурамэу Крестьянскэм тет гупчэр, къуаджэу БжыхъэжыкIэм культурэм и Унэу дэтым дэжъ язэтэгъэпсыхъан ары цIыфхэр амакъэхэр зыхэдэштхэр.

АР-м ныбжьыкIэ IофхэмкIэ и Комитет мэкъэ-

А. Лаутеншгер

тынхэр зэрэклоштхэм изыфэгъэхъазырын шы-тегушылэхэзэу къызэрэщыIубагъэмкIэ, цIыфхэр мэкъэтынхэм ахэлэжъэнхэмкIэ гуфаклохэр Iэ-пылэгъу афэхъуштых. Нэбгырэ 250-м ехъу ащ фагъэхъазырыгъ. Смартфонхэр агъэфедэхэзэ ахэр цIыфхэм аделэштхы. Ащ имызакъоу, гъэт-хапэм и 15 — 17-м хэдзыплэ участкэу мы муниципальнэ образованиехэм къащызIубахыш-хэм ячIэхъагъуэхэм иIоф ашашIэшт.

Общественнэ чIыплэхэм апае мэкъэтынхэр мэлылфэгъум и 30-м нэс кIоштхы.

Шуугу къэдгъэкIыжыын, блэкIыгъэ илэсэхэм и ащ фэдэ мэкъэтынхэмкIэ чIыплэхэр мы мун-ципальнэ образованиехэм къащахыгъэх. Гу-щылэм пэе, Мыекъуапэ ирайон цIыклоу Чере-мушкэм мы уахътэм цагъэкIэжырэ бульва-рэу «Теклоныгъэм ия 55-рэ илэс» зыфило-рэм гъэрэкло анахыбэу макъэхэр фатыгъагъэх.

ТидзэкIолIхэм адырагъаштэу

ХэушхъафыкIыгъэ дзэ опе-рацием хэлэжъэхэрэм зэра-дырагъаштэрэр, зэрактотхэр къызыIотыкIырэ автопробе-гыр тыгъуасэ Адыгеим къэсыгъ.

Ащ фэгъэхъыгъэ зэхыхъуэ Мыекъуапэ и Гупчэ саугъэт зэхэтэу «ЕгъэшIэрэ машIор» зыфило-рэм дэжъ шыкIуагъэм хэлэжъагъэх хэбзэ къулыкъухэм, ветеран ыкIи общественнэ ор-ганизациехэм ялIыклохэр.

Iофтхъабзэм кIэщакIо фэхъу-гъэх Республикэу Дагъыстан и Правительствэ илIыклоу АР-м шыIэмрэ Краснодар краим иоб-щественнэ организациеу «Да-гъыстан щыпсэурэ лъэпкъхэм якултурэ Гупчэу «ЗыкIыныгъ» зыфило-рэмрэ.

Шуфэс гушыIэхэмкIэ Iофтхъа-бзэр къызылуыгъ АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхъаматэ игуадзэу Константин ЩербакIоу.

— Непэ неонацизмэм пэу-цужырэ тидзэкIолIхэм лъэпкъ ыкIи ныбжь зэхэдэ ямыIэу зэ-къотых. ЗэкIэ цIыф лъэпкъхэм тызэзыпхырэ Урысыер ары. Тилыхъужхэм адежъугъаштэу, агу къыдэшъуаеу непэрэ Iоф-тхъабзэр зэрэзэхъуагъэмкIэ, Адыгеим шъукъызэрэсы-гъэмкIэ тышъуфэраз, — **къы-луагъ Константин Щерба-ковым.**

Автомобил зэхэтхэу Мые-къуапэ къэсыгъэхэм тишъолыр зэрэщыпкъыгъэхэр зэрягуа-пэр Дагъыстан илIыклоу АР-м шыIэ Чупан Асылдаровым къыхигъэщыгъ. Джащ фэдэу Дагъыстан чIыплэ зэжъу зэфэм, Урысыер зэрэахъуагъэр зэрэ-щымыгъушэрэр, къэралыгъом зэрэахъуагъэр хигъэунэфыкIыгъ.

Республикэу Дагъыстан илIы-

А. Iэшын

клоу Краснодар краим шыIэ Магомед Нурудиновым Iофтхъа-бзэр лIыгъэкIотатъ.

— Силэпылэгъоу Алибек Ма-гомедовым игукъэкIыкIэ мыщ фэдэ автопробегыр хэушхъа-фыкIыгъэ дзэ операциер зыра-гъэжъагъэм къыщыIублагъэу ящэнэрэу зэхэтэщэ, джы тыз-дэхъашт къалэхэм ахэдгъэ-хъуагъ. Фэбагъэ хэлъэу къызэ-рэтпэгъокIыгъэхэмкIэ Адыгеим ипашIэхэм тафэраз. Ащ тицыхъэ тельыгъ, сыда Iломэ ткъош адыгэ лъэпкъыр сыдигъокIи лъэпкъ зегурылоныгъэр, рэхъа-ныгъэр, мамырныгъэр къэухъу-мэгъэнхэм ыуж ит. Хэгъэгу зэошхом илэхъан зыпсэ зыты-гъэ лIыхъужхэм ясаугъэтэу тыздэщытым имэхъанэ куу, ахэм шъхъащэ афэтэшIы. Фашистхэм тыхэгъэгу цызэрахъэгъэ хъэкIэ-къокIагъэр джы къэмыгъэхъу-гъэным ыуж титышт, — **къы-луагъ М. Нурудиновым.**

Автопробегыр зигукъэкIэу Алибек Магомедовым зэрэхи-гъэунэфыкIыгъэмкIэ, Урысыер къэралыгъо кIолIэшхоу шыты-ным, щыпсэухэрэм шыIэклэшIу ялэным афэшI ти Президент

ышIэрэр бэ. Къэралыгъом ищы-нэгончъагъэу къэухъумэгъэным фытегъэпсыхъагъ хэушхъафы-кIыгъэ дзэ операциери, ащ хэлэжъэхэрэм зэрактотхэр, зэ-радырагъаштэрэр, афэлъэклы-штымкIэ Iэпылэгъу зэрафэхъу-хэрэр ащ къыхигъэщыгъ.

Непэрэ Iофтхъабзэм мэхъанэ зэриIэр ипсалъэу къышIуагъ АР-м иветеранхэм я Совет итхъаматэу Къуаджэ Аслъан. Зэкъошныгъэ азыфагу илэу тиреспубликэхэр зэрэщыIэхэм имэхъанэ къыкIыгъэтхыгъ.

— ХэушхъафыкIыгъэ дзэ операцием игугъу къэтшIымэ, сьд фэдиэу зэонымкIэ техно-логиехэр зэблэхъуэгъэх хъугъэ-ми, зимычIыплэ зыубытынэу ежъагъэхэм къадэхъуштэп. Урысыем теклоныгъэр зэрие-штым тицыхъэ тель, — **хигъэу-нэфыкIыгъ Къуаджэ Аслъан.**

Зэхыхъэм икIэхым саугъэ-тым къэгъагъэхэр кIэралъха-гъэх. Автомобил зэхэтхэу Краснодар кIыкIыи Мыекъуапэ къыдэхъагъэхэр нэужым гъогу техъажыгъэх. Ахэр къалэхэу Ростов, Ставрополь анэсыштых.

ИШЫНЭ Сусан.

Непэ атхышт

Адыгабзэм и Мафэ илэ-гъокIэу «Адыгэ диктант» зыфило-рэ Дунэе Iофтхъабзэр я VI-у Адыгеим шыкIошт.

Мыр шызызэхашэрэм къы-щыIублагъэу къекIуалIэхэзэ Iорытхы зытхыгъэхэм япчъа-гъэ нэбгырэ 2000 фэдиэз мэхъу. Ащ изэхэщакIу Адыгэ къэралыгъо университетым адыгэ филологиерэу культу-рэмрэкIэ ифакультет.

ШIоигъоныгъэ зилэхэр зэкIэ Iорытхым хэлэжъэнхэ алъэ-кIышт. КъэмыкIошъуштхэр он-лайн-къэгъэлэгъонэу Youtube-каналым шыкIоштхым Адыгэ къэралыгъо университетым иссылкэ — <https://www.youtube.com/watch?v=C2tGLMAVoRk>

агъэфедэзэ хэхъанхэ алъэ-кIышт. Ащ фэдэу хэлэжъэхэрэм атхыгъэм исурэт (скан) элект-роннэ почтэмкIэ агъэхъыжыын фэе: shed_1982@mail.ru

Тхэштхэм ацIэ-алъэкъуа-цIэхэр къыкламытхэм хъушт. Диктантыр литературабзэкIэ атхышт. «Адыгэ диктантыр» зэратхыгъэр къэзыушыхъа-тыр тхылъ фаехэм пэшIорыгъэ-шъэу зарагъэтхын фэе.

Адыгабзэр шу зылэагъоу зызыушэтыжы зышIоигъохэр Пушкиным ыцIэ зыхъырэ ура-мым тет унэу N 260-м, АКЪУ-м адыгэ филологиерэу культу-рэмрэкIэ ифакультет зычIэ-тым, иаудиториюу N 202-м мафэм сыхъатыр 1-м къекIо-лIэхэу рагъэблагъэх.

Нәкiмәзәр кьихьагь

Быслымәнхәм агьәләпләрә Нәкiмәзәр мазәр рагьәжәгь. Мазәм кьыклоцл быслымән диныр зыләжьхьэрәм нәкiыр алыгын фәе, мафәм шхәх, псы ешьохә хьуштхәп. Нәкiмәзә мазәм икьихьәгьәштыр мэфә 29 — 30. А уахьтәм кьыклоцл шлоу, псапәу цыфым ышләрәр мэбагь.

Азәнаджәр кьызыджәрәм ыуж такьикь 15 тешлагьәу пчәдыж нәмазыр ашы. Пәшлорыгьәшәу зәрагьәнафәрәмкiә, Кьадыр чәщыр Нәкiмәзәр зыщырагьәжәрәм ия 26-27-рә мафәхәм ячәщ ары.

Нәкiыр исләм диным ипкьәуитфымә зәу ащыщ. Динләжьхәм кьызәрәхагьәщырәмкiә, нәкiыр зышлөш мыхьоу, щәч зыгу кьихьәрәм, умынәкьими хьунәу зылорәм гунахьышхо егьахьә. Алахьталәм цыф пстәуми нәкiыр кьатырилхьагь.

Нәкiмәзәм нахь мәзә льяплә ильәсым хәтәп. Нәкiмәзәм быслымәнхәр нахь зәпәблагьә, зәфәгумәкьижь ешлых.

Нәкiым шлоу пылхәр

Нәкiмәзәм социальнә мэхьәнә ин ил. Нәмыкiхәм гүкiәгьу афәпшыным, тхьамыкiәмә уалыплъэным, уиләмә, зимыләм ептыным, уимыләмә, гущылә дахә нәмыләми апәбгьохыным Нәкiмәзәм уфегьасә. Нәкiмәзәм быслымәнхәм нәкi

зылыгьхәр ыгьәшхәнхәр, пчыхьәрә хигьәләжьхьнхәр псапә. Нәкiым быслымәнхәр щәлагьәм, нәмыкiхәм афигьәгьуным, афигьәклотәным, мыгубжыным, ыбзәгу фэсакьыным афегьасә.

Динләжьхәм кьызәрәлорәмкiә, мы мәзә льяпләм Тхьәм гунахьхәр афегьәгьу, псапәри афегьәбагь. Алахьталәр цыфым имәлэкiаллә щыкiәрәкiә арәп нәкiыр ащ кьызфытырилхьагьәр, ар гьогу зафә теуцоным, хьярәу мы мафәм хәлхәр кьылгьыләсынхәм пае нахь. Цыфым ипсауныгьә, идунәететыкiә фәдә афәхьугьәу Нәкiмәзәм бә хәлпыр: илиман мәпытә, зеклокiә дәйхәм защедзые, ләпкь-лъяпкьыр егьәрәхьаты, цыфхәр зәкьотынхәм, шлу зәрәлгьәгьунхәм, гүкiәгьу кьахәфәным фегьасәх.

Нәкiым ишәпхьхәр

Пчәдыж нәмазым ебгьәжьэныш, тыгьәр кьохьафә уинәкi зыкьутәштхәм защыбдзыеныр ары нәкiыр. Угу ильыри пшләрәри зәдиштәу, Алахьым уфәрәзәу ущытын фәе.

Мы мазәм сәдакьә птыныр, Кьурлан уеджәныр, нәмазым иуахьтәхәр бләмьгьәкiынхәр, тәрауихь нәмазыр чәщырә пшыныр псәпәшхоу щыт.

Исләм диным фытыр, зәчат, сәдакьә хәт. Зәчатәр мылькьу зилә цыфым имылькьу (ахьщәми, ләжьыгьәми) хихын фәе. Ар зәчат. Мылькьу зимыләм

сәдакьә еты. Ащ уахьти, хәхыгьы пылхәп, уилә горә тхьамыкiәм еоты.

Фытырыр зыми хахьәрәп. Зәзакьо Нәкiмәзәм ыкiәм птын фәе. Уфаемә, нәкiыр зәрәрагьәжәу птын уфит, ау Бирам нәмазыр рамыгьәжәзә ар птын фәе. Ыкiәм нахь бгьәкiуатәмә зыкiәнахьышлур тхьамыкiәм зыгорә ләкiәлхәу Бирамым тыхьаным фәшл.

Зынакьырә пстәуми, зымынәкьыгьәми, сабыими, ахәм ямызакьоу, нәкiмәзә мазәр имыкьызә кьәхьугьәхәми фытырыр афәптынәу атефә. Унагьом ис пәпчә тельытагьәу ар аты. Сымаджәу щылым, тхьамыкiәм, сабыибә зиләм (уилахьылхәми хьушт) фытырыр ептынәу тефә. Зәптыщтым нахь ищыкiагьәмә, шхынкiә фәохьы е ащ тефәрә ахьщәр ептымә зыфаер кьыщәфыщт. Пчәагьәр зыфәдизыщтыр кьызәрәлытәрәр — быслымәнхәр зыщыпсәурә чыпләм шаләжьырә ләжьыгьә килограмми 3 е ащ ыуасә фәдиз зы нәбгырәм ытынәу тефә.

Фытырыпкiәр зыфәдизыщтәу агьә-нәфагьәр зы нәбгырәм тельытагьәу сомә 250-рә.

Пегьымбар Мухьамәдым кьылуагь: «Алахьым шлошхьуныгьә фашләу, ипсапә щыгугьхәу Рәмәзан мазәм нәмаз зышыгьәхәм Алахьым ахәм ягунахьхәр афигьәгьушт».

Нәкiмәзә мазәм сәрәш пшыныр дәгьу. Сәрәшым кьикьырә нәкi зылыгьыштхәм пчәдыж нәмазым иуахьтә кьимыхьагьәу шхынәу ашхырәр ары. Сәрәшым нәкi зылыгьхәрәм кьуачлә кьареты, нәкiыр псынклә кьафешлы. Пегьымбар Мухьамәдым кьылуагь: «Сәрәш шьушлы, ащ бәрәчәт хәлх». Цыфым сәрәш ымышыгьәмә, инәкi кьутагьә хьурәп. Зыгорәкiә цыфым щыгьушәу псы ешьуагьәмә, шхагьәмә ащ инәкi ыкьуатәрәп. Ар Алахьым ыгьәшхагь, псы ригьәшьуагь. Нәкiмәзәм кьыклоцл цыфым дуахь ышыныр, Алахьым зыфаемкiә ельәлуныр дәгьу.

Нәкiыр зылыгьынәу зытефәрәр

Зыныбжә ильәс 15 икьугьә хәтрә быслымәни нәкiыр ылыгьынәу тефә. Тхьәм ар зытыриләтыкьыгьәхәр бзыльфыгьә зәпкьаджәхәр, быдзыщә езыгьашьохәрәр (ежьым ыкiи сабыим кьегоонәу мәщынәмә), сымаджәхәр, гьогу тетхәр ары, ау ахәми ыужыкiә а мафәхәр апшыныжьын фәе. Нәжь-лужьхәми, хәужьыныхьәгьә уз зиләхәми анәкьынәу атефәрәп. Ханәгьә мэфә пчәагьәм фәдизкiә гьот макiә зилә зы нәбгырә ахәм агьәшхән фәе. Сымаджәу ащ тефәрәм е гьогум тетым ащ фәдиз мэфә пчәагьә ыужыкiә ерәнәкьыж.

Зыгьәхьазырыгьәр КIАРЭ Фатим.

Нәкiмәзә мазәм инәмазшыгьо уахьтәхәр

Мафәхәр	Рамадан 1445-рә иль.	Гьэтхәпә-мәлылфәгьу 2024-рә иль.	Сәбах нәмаз Нәкiыр зырагьәжәрәр	Тыгьәр кьызыкьо-кьырәр	Щәджәгьо нәмаз	Ечәнд нәмаз	Ахьшам нәмаз	Джац нәмаз
			Утренний намаз	Восход солнца	Полуденный намаз	После-полуденный намаз	Хәләжьыгьу	
			Начало Поста				Вечерний намаз	Ночной намаз
Бл.	1 Рамадан	Гьәтх. и 11	5:11	6:41	12:49	15:43	18:25	19:50
Гьуб.	2 Рамадан	Гьәтх. и 12	5:09	6:39	12:49	15:44	18:27	19:51
Бәр.	3 Рамадан	Гьәтх. и 13	5:08	6:37	12:49	15:45	18:28	19:52
Мэф.	4 Рамадан	Гьәтх. и 14	5:06	6:35	12:49	15:45	18:30	19:54
Бәр.	5 Рамадан	Гьәтх. и 15	5:04	6:33	12:49	15:46	18:31	19:55
Шәм.	6 Рамадан	Гьәтх. и 16	5:03	6:31	12:49	15:47	18:32	19:56
Тхь.	7 Рамадан	Гьәтх. и 17	5:01	6:29	12:48	15:48	18:33	19:58
Бл.	8 Рамадан	Гьәтх. и 18	4:59	6:27	12:48	15:48	18:35	20:00
Гьуб.	9 Рамадан	Гьәтх. и 19	4:57	6:25	12:48	15:49	18:36	20:01
Бәр.	10 Рамадан	Гьәтх. и 20	4:55	6:24	12:48	15:50	18:38	20:02
Мэф.	11 Рамадан	Гьәтх. и 21-рә	4:53	6:22	12:48	15:51	18:39	20:04
Бәр.	12 Рамадан	Гьәтх. и 22-рә	4:52	6:20	12:48	15:51	18:40	20:05
Шәм.	13 Рамадан	Гьәтх. и 23-рә	4:50	6:18	12:48	15:52	18:41	20:06
Тхь.	14 Рамадан	Гьәтх. и 24-рә	4:48	6:17	12:47	15:52	18:42	20:08
Бл.	15 Рамадан	Гьәтх. и 25-рә	4:47	6:15	12:47	15:53	18:44	20:10
Гьуб.	16 Рамадан	Гьәтх. и 26-рә	4:45	6:13	12:47	15:54	18:45	20:11
Бәр.	17 Рамадан	Гьәтх. и 27-рә	4:43	6:12	12:47	15:55	18:46	20:12
Мэф.	18 Рамадан	Гьәтх. и 28-рә	4:42	6:10	12:47	15:55	18:47	20:13
Бәр.	19 Рамадан	Гьәтх. и 29-рә	4:40	6:08	12:47	15:56	18:49	20:15
Шәм.	20 Рамадан	Гьәтх. и 30	4:38	6:06	12:47	15:57	18:50	20:16
Тхь.	21 Рамадан	Гьәтх. и 31-рә	4:36	6:05	12:47	15:58	18:51	20:17
Бл.	22 Рамадан	Мәлыль. и 1	4:34	6:03	12:46	16:00	18:52	20:18
Гьуб.	23 Рамадан	Мәлыль. и 2	4:33	6:01	12:46	16:02	18:53	20:19
Бәр.	24 Рамадан	Мәлыль. и 3	4:31	5:59	12:46	16:03	18:54	20:20
Мэф.	25 Рамадан	Мәлыль. и 4	4:29	5:58	12:46	16:03	18:56	20:21
Бәр.	26 Рамадан	Мәлыль. и 5	4:27	5:56	12:46	16:04	18:57	20:22
Шәм.	27 Рамадан	Мәлыль. и 6	4:25	5:54	12:46	16:04	18:59	20:23
Тхь.	28 Рамадан	Мәлыль. и 7	4:23	5:52	12:46	16:05	19:01	20:25
Бл.	29 Рамадан	Мәлыль. и 8	4:21	5:50	12:46	16:05	19:03	20:26
Гьуб.	30 Рамадан	Мәлыль. и 9	4:19	5:48	12:45	16:06	19:04	20:27

Псауныгъ

«Шьоушчыгъур» кыызэуузхэрэм ахэхъо

Блэкыгъэ илэсым изэфэхьысыжхэмкIэ, шьоушчыгъу узыр зилэхэм япчъагъэ дунаим щыхэхьуагъ. Урысыер пштэмэ, нэбгырэ миллион 12,5-рэ фэдизыр ащ егъэсымаджэ, пчъагъэм ипроценти 7-м инсулиныр зыхалхъэ. УплэкIунхэм кыызэрагъэлыгъуагъэмкIэ, узыр «къэныбжыкIагъ»: джы нахьыбэрэмкIэ ар илэс 35-рэ зыныбжымэ кызыдаштэ. Мы лъэныкъомкIэ Адыгеим илоф зытетыр зэдгъашIэмэ тшIоигъоу АР-м иклиническэ симэджэщ диабетологиэмкIэ и Гупчэ ипащэу, врач-эндокринологэу Яхьулэ Маринэ гушыIэгъу тыфэхьуагъ.

— **Марин, Адыгеир тиштэмэ, пчъагъэхэр сьд фэдэхэ?**

— ШьыпкIэ, шьоушчыгъу узыр кыызэуузхэрэм япчъагъэ республикэм и щыхэхьуагъ. Ау бэ дэд пIон плэкIышттэп: нэбгырэ 300 фэдиз, проценти 3-м нэсы. Зигугъу сшIырэр зыныбжыкIагъэхэр ары. НэмыкI шьолъырхэм ягъэпшагъэмэ, ар бэп. УрысыемкIэ проценти 6-м щыкIахъэ. ПстэумкIи непэ шьоушчыгъу уз зилэ нэбгырэ мин 16452-рэ республикэм щэпсэу, ащ щыцэу 808-мэ инсулиныр зыхалхъэ. Мыхэм ахэтэп кIэлэцIыкIуэр. Щылэ мазэм и 1-м ехьулIэу ахэр нэбгыри 139-рэ фэдиз мэхъуагъ.

— **Шьоушчыгъу узыр ихьылгъагъэ зэтефыгъ. Ау узыр кыызэуузхэрэм кыызэуузхэрэм сьд фэдэ кызузыгъэр?**

— Пчъагъэхэм сьдигъуи кыхэзыгъахьохэрэр шьоушчыгъу узым ия 2-рэ гъэпсыкIэ зилэхэр ары. Апэрэм хэхьэрэ сьмаджэхэр нахьыбэ хьугъэх сIон слъэкIышттэп. Ар нахь хьылъ, ар зилэхэр инсулиным епхыгъэх. Мы узым нэмыкI гъэпсыкIэхэри илэх, ау ахэр кызэуузыхэрэм япчъагъэ мэкIэ дэд. КыызэрэсIуагъэу, бэмэ кызузырэр я 2-рэ гъэпсыкIэ зилэр ары. Ахэр шэ егъэлыгъэ зытетьхэр, инсулиныр икIоу зэхэзымышIэхэрэр, гу-лъынтфэ зэхэтым ыгъэгумэкIхэрэр ыкIи шьоушчыгъу узыр кызэуузырэ Iахьылхэр зилэхэр ары. Аужырэр ушэтынхэмкIэ агъэунэфыгъ: я 2-рэ гъэпсыкIэ зилэ шьоушчыгъу узыр IахьылныгъэкIэ зэлэпахы. ПIакъом щыщ горэ ащ рысымаджагъэмэ, плэуж горэм кыхэфэжыкIы ыльэкIышт. Сьмаджагъэр нахьыбэ зыхьукIэ, ащ ищынагъо нахь ин. ГушыIэм пае, уйIахьыл зы нэбгырэм узыр иIагъэмэ, ыуж кыкIыштым кыызэрэхэфэжыкIыштым ищынагъо процент 25 — 50, нымкIи тымкIи ащ рысымаджагъэхэр къахэфагъэмэ, ар процент 70-м нэсы.

— **Шьоушчыгъу уз зилэхэм сьд фэдэ IэпыIэгъуа непэ республикэм щагъотырэр?**

— Ащ зэхьокIыныгъэ фэхьугъэп. Сыдигъуи фэдэу джыри ящыкIэгъэ Iэзэгъу уцхэр аратых. Узэу яIэм елпытыгъэу кьэралыгъо IэпыIэгъу агъотын фаеу щыт: Iэзэгъу уцэуи шIы, инсулинэуи шIы. Шьоушчыгъур дэкIолягъэмэ ежъ-ежырэу зэрауплэкIушт амалымкIэ Iофхэм язытет нахьышIу хьугъэ. Сыдигъуи ахэр алэкIэдгъэхьаным ыуж титыгъ, ау ащ дэжыым ар шIушIэ IэпыIэгъуагъ. Джы республикэм кьещыфых ыкIи нахьыбэу, ыпкIэ хэмылэу сьмаджэхэм араты.

Ау анахь шъхьалэр мы илэсым федеральнэ программалэу «Шьоушчыгъу узым пэуцужыгъэныр» зыфилорэм илофшIэн кьэралыгъом зэрэциублэжыгъэр ары, республикэми ащ Iоф щешIэ.

ПстэумкIэ программэр илэсышым ателытагъ. Тапэки ар щылагъ: 1996-рэ илэсым кышегъэжыагъэу илэс 12-рэ лэжыагъэ. Ащ ыужы тIогъогогъо лъагъэ-кIотэгъагъ. Ащ дэжыым программэм ишIуагъэкIэ тикъулыкIу ахьщэ кыфатIупщыттыгъ, ищыкIэгъэ псэуалэхэр кьащэфыштыгъэх, эндокринологие гупчэхэр зэтырагъэпсыхьэщтыгъэх, мы узымкIэ еджапIэхэр зэхэщэщтыгъэх. Ащ ихьатыркIэ илэс зэкIэлэпкIохэм сьмаджэхэм тызэраязэрэм идэгъугъэ нахьышIу тшIын тлэкIыгъагъэ, кьагъашIэрэми хэхьуагъ, кьэгъэлэпгъонышIухэр тигъэшIыгъэх. Ащ дэжыыр ары сьмаджэхэм ежъ-ежырэу зызэрауплэкIурэ пкыгъохэр Iэзэным кыхэздгъэхьагъэхэр, аужырэ шапхэхэмкIэ тIазауу зытыублагъэр. Ау программэм илофшIэн зызэлэу, ащ тызэрэфэныкIор зэхэтшIагъ. Блэкыгъэ илэсым Урысыем псауныгъэр кьэухьумэгъэнымкIэ иминистрэ зэхэсыгъо зэ-

РеспубликэмкIэ шьоушчыгъу узыр зилэ сьмаджэхэм япчъагъэ блэкIыгъэ илэсым нэбгырэ 300-кIэ нахьыбэ хьугъэ. Ахэм кьахэзыгъэхьуагъэр мы узым ия 2-рэ гъэпсыкIэ зилэ сьмаджэхэр ары. ПстэумкIи непэ республикэм шьоушчыгъу узыр нэбгырэ 16452-мэ кызузы, ащ щыцэу 808-мэ инсулиныр зыхалхъэ. Мы пчъагъэхэм ахэушъхьафыкIыгъэ кIэлэцIыкIухэр.

хищэгъагъ. Ащ дэжыым программэм икьэштэжыкIы фэгъэхьыгъэ упчIэм щытегушылагъэх. ШIуагъэу кыхыгъэмрэ зымылэжъэжырэм кыкIоцI кьэгъэлэпгъонхэр зыфэдэмрэ зызэрагъапшэм, IэзакIэм идэгъугъэ кышыкIагъэу агъэунэфыгъ ыкIи программэр лъыгъэкIотэгъэн фаеу алытагъ.

— **Программэ сьдэуштыу Iоф ышIэра? Сыда ащ кыдыхэлъытагъэр?**

— Анахь шъхьалэу ащ илофшIэнкIэ кыхэзгъэщымэ сшIоигъор «Диабетым иеджапI» зыфатIорэм кыызэредгъэгъэ-зэжыгъэр ары. Илэс заулэкIэ узэкIэ-лэбжымэ, ыпэрэ программэхэм кIуачIэ яIэ зэхьум ар зэхэтщагъэу Iоф ышIэ-щтыгъ, шьоушчыгъу уз зилэхэм апае егъэдженхэр зэхатщэщтыгъэх. Джы ахэм алыпытыдзэжыкIы тлэкIыгъэ.

Джащ фэдэ, сьмаджэхэр зэрэтыуплэкIухэрэм идэгъугъэ нахьышIу зышIышт Iэмэ-псымэхэр тщэфышъуштых. Лъыр нахь куоу тыуплэкIун амал тилэ хьугъэ. IэзакIэу сьмаджэхэм арахьылIэрэм идэгъугъэ, шIуагъэу кыхыырэр ащ кьегъэунэфы. Непэ республикэм ирайон пэпчэ ащ фэдэ псэуалэхэр ащагъэуцугъэх ыкIи щылэ мазэм кышегъэжыагъэу Iоф ашIэ. Ащ нэс мыщ фэдэ амал зилагъэр республи-

гъэпсыгъ. Джащ фэдэу Мыекъопэ ыкIи ТэхьутэмыкIое районхэм ахэр кьащы-зэлутхынхэу щыт. Республикэм ипсэ-уплэхэм кьарыкIыхэрэр егъэдженхэм ахэлэжэнхэ альэкIышт. ЫпэкIэ кыызэрэ-щысIуагъэу, еджапIэм илофшIэн мы илэсым ригъэжъэжыгъэ кьодый, арышъ, джырэкIэ кьакIорэр макIэ, ау сэгугъэ ахэм япчъагъэ хэхьонэу. Узым «дэпсэ-унхэу» ащ щыфагъасэх. Егъэдженхэр мафэ кьэс сыхьатитIурэ макIох.

— **Иуз ыштэныр сьмаджэм кьэхьылгъэ?**

— Ары адэ, узыр кыызхагъэщыгъэ кьодьер егъэдженым фэхьазырэп. Ащ уахътэ ищыкIагъ. Арышъ, ащ фэдэм е изакъоу удэлэжъэн фае, е ежъ фэдэхэм ягъусэу ебгъэджэшт. Узым игъэпсыкIэки, зэрэсымаджэхэм ибагъэки зэхэушъхьа-фыкIынхэ фае.

— **Сьмаджэхэр сьдэуштыу кьыхэжъугъэщыкIагъэ? Диспансеризацием ишIуагъэ кьэкIуа, хьаумэ ежъ-ежырэу зэгъуэ-фэжъхьыгъэ, кышыгъуфэкIоха?**

— Зэфэшъхьафэу узыр кьэнэфэн фае. Ар цыфым идагъомэ диспансеризацием кыызэрэхигъэщын фаем щэч хэлэп. Ау сьд фэдэрэ уз фэдэу шьоушчыгъу узыр нахьыжъэу кьэбгъэнафэмэ нахьышIу, сыда пIомэ Iэзэгъу уцэу епхьылIэщтыри нахь макI, IэзакIэри фэшъхьаф. ЕтIанэ кьасIомэ сшIоигъор, шьоушчыгъур зыфэ-дизыр гъэунэфыгъэным фэшI лъыр гунэкIэу аты. Ар макIэу сэлъытэ. Лъынт-фэмэ агъэгумэкIэу, бащэ цыфым кьэ-щэчымэ, е глюкозэмкIэ, е шхынкIэ гъэхьылгъагъэу лъыр ууплэкIун фае. Арышъ, шьоушчыгъу узымкIэ гуцафэ пшыгъэмэ, куоу зыууплэкIун фае, етIа-ни ар уйIахьыл горэхэм яIэмэ. Илэсы-бэ хьугъэу Iоф сэлIэми, сырихьылIэ кьэс сэгъэшIагъо. НыбжышIу ит цыфыр кыпфэклоньшъ, ишъоушчыгъу ммоль/л. 11-17 нэс дэкIолягъэу кычIэкIы. «Джырэ нэс тьдэ ушылагъа?» зысIокIэ, «Фэбагъэ, ащ пае псыбэ сешъоу слъытагъэ» ало.

— **Шьоушчыгъу уз зилэ IэзакIэу кьыфагъэуцугъэм блэмыкIэу ыгъэ-цакIэмэ, ищыIагъэ идэгъугъэ сьд фэдэщта?**

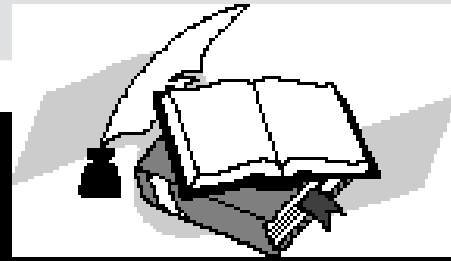
— ЗэкIэ ыгъэцакIэмэ, цыф кыызэры-кIом фэдэу гъэшIэ кIыхьэ кыгъэшIэн ыльэкIышт. ШьыпкIэ, ащ кIуачIэрэ щэла-гъэрэ ищыкIагъ, ау пфэмыгъэцэкIэнэу щытэп. Анахь шъхьалэр — шьоушчыгъур зыфэдизым ренэу гъунэ лъыпфын фае. Ари непэ Iэрыфэгъу хьугъэ. Iапэр умы-улыIоу, ар зыуплэкIурэ пкыгъохэр джы щыIэх. Ахэр сабийхэм апае жьугъэу агъэфедэх. АР-м и Лышъхьэу Къумпыл Мурат ихьатыркIэ шьоушчыгъу уз зилэ сабийхэм ащ фэдэ пкыгъохэр араты-гъэх. Ны-тыхэр имысхэмэ, сабийм илэ изытет телефонымкIэ алыгъун алыкIы. Илэс заулэкIэ узэкIэлэбжымэ, ащ фэдэ хьун ыльэкIыным егупшысэгъоагъ.

Тапэки шьоушчыгъу уз зилэ сабийхэм икIоу ахэхьотыгъэп, ялэгъумэ адиштэ-щтыгъэхэп. Непэ садэжъ кычIэхьэрэ ныбжыкIэхэм узяплъырэм, сьмаджэхэми пшIэштхэп. Ахэр зыпылтыжъхэу, ищыкIа-гъэр зэкIэ зыгъэцакIэу, зыдэлэжъэ-хэрэр ары. Ащ фэдэхэр аужырэ уахътэм нахьыбэ мэхъуагъ. Усымаджэми, щыIэкIэ тэрэз уиIэным зытебгъэгъушIухьаным имэхьанэ ины.

АНЦОКЪО Ирин.

Шэныгъэлэж-егъэджаклоу, профессорэу Нэмытэкьо Юсыф кызыхъугъэр ильәси 120-рә хъугъэ

Лъэпкъым кыыхэкӀыгъэ лӀышӀу

Нэмытэкьо Юсыф ыцӀэ Адыгеим итарихъ пытӀу епхыгъ. ИщӀыныгъэ зэрэщӀтӀу хӀкум шӀэныгъэм, егъэджэн лӀфым ыкӀи гъэсэныгъэм, культурэм ащыхэгъэ-хъогъэным, анахъу шӀэн-хабзэхэр зэгъэ-шӀэгъэнхэм, лӀклӀ-шыклӀ тӀрӀзэхэр ухъу-мӀгъэнхэм, мы зӀклӀмкӀэ гъэзагъэу лӀэужыкӀэхэр пӀугъэнхэм адӀлӀжыгъ.

ДӀагъу лӀыр зышӀлӀщыгъэ гъэсӀгъабэм кызыралорӀмкӀэ, Юсыф хӀшыкӀ зыфы-римылӀ шӀэныгъэ гори цылагъӀ, энци-клопедием фӀдагъ, лӀклӀ-шыклӀ дахэ, интеллегинет шыпкӀэу, жӀым узӀрӀдӀ-зекӀощтымкӀи, кӀэм узӀрӀфыщӀтыщтымкӀи хӀлӀыгъ. Иадыгъ лӀӀпкӀ фишӀлӀрӀр шӀо-макӀу цылагъ.

ЛӀӀпкӀым тхакӀэ егъэгъотыгъэным, адыгабзӀр цылӀ хъуным зилахъ ин хӀ-зылӀхъагъэхӀу, мы лӀфыгъошхом иегъэ-жӀапӀӀ цытыгъэхэм Юсыф ащыщыгъ. Адыгъ бзӀшӀлӀныгъэмкӀэ, лексикографи-емкӀэ, терминхэмкӀэ кӀӀуцӀурӀр упчӀабэм язӀшӀохын хӀлӀжыгъ.

Нэмытэкьо Юсыф гъэтхӀпэм и 10-м (мӀзӀае и 26-м) 1904-рӀ ильӀсым Ку-банскӀ хӀкумкӀэ Екатеринодар отдӀелым хӀхъӀщыгъэ кӀуаджӀу ПӀӀӀжыкӀуае кышыщыгъ. Унагъом иӀлӀрӀ сабыигъ. КӀалӀм ятӀу Къадыр ПӀӀӀжыкӀое Со-ветым ыкӀи колхоз правлением ясекре-тарыгъ, ау ауби, 1942-рӀ ильӀсым аукуыгъ, зыщымылӀжъ уж аухиужыгъ. ОхътӀ ехыжыгъэ фыртынагъ Юсыф кызыхъуухъагъэр — жӀымрӀ кӀӀмрӀ цызӀпӀлутыгъэх. КъоджӀ еджапӀр кы-ухи Юсыф ПшызӀ реалӀнӀ училищым чӀӀхъагъ, щеджагъ. 1920-рӀ ильӀсым икӀуаджӀ кӀӀжыгъ, ПӀӀӀжыкӀое ревкомым исекретарыгъ, хӀушъафы-кӀыгъэ дӀӀм идзӀклӀлыгъ, нӀужым чыпӀӀэ ублӀпӀӀ еджапӀм икӀлӀӀегъӀджагъ.

Я 20-рӀ ильӀсхэм мышӀӀныгъэр гъэ-клӀодыгъэным ыкӀи лӀӀпкӀ гъэсэныгъэм лӀӀпсӀ илӀ хъуным анахъ чанӀу хӀлӀжы-гъэхэм ащыщыгъ.

1924-рӀ ильӀсым Ю. Къ. Нэмытэкъор МосковскӀ промышлӀеннӀ-экономическӀ институтым истудент хъугъэ. Мы уахътӀм

ЩыӀэныгъэр гъунӀнчӀӀу зикӀасӀу, цыфхэр зильӀпӀӀу, ильӀпкӀ, ичӀыгу шӀу дӀдӀэ зыльӀгъурӀ цыфыр ары мыпшыжыгъу, ыгуи ыпси хильхъу лӀф зышӀӀн зыльӀкӀыщтыр. Джащ фӀдӀэ лӀушхэм, акылышхо зилӀхэм ащыщыгъ Нэмытэкьо Юсыф. ШӀэныгъӀшхо кӀолыгъ ыкӀи ащ фӀэныкӀохэм ар зӀралӀуигъӀклӀщтым, зӀрахигощӀщтым щӀӀлӀфӀ дӀлӀжыгъ.

ащ адыгабзӀклӀ тхыльхэр «ОктябрӀ рево-люцием Адыгеим кырытыгъэр» (1926), «ЧыпӀӀэ кооперацӀер сыда зыщыщыр», «Лениныр ыкӀи лӀӀпкӀ упчӀӀр» (1927) етхы. СтудентзӀ, гъэмфӀ гъӀпсӀфыгъо-хэм хӀкум кызыкӀокӀӀ, нэмыкӀ еджӀгъэ-гъэсагъэхэм ахӀтӀу, кӀлӀӀегъӀджӀхэм яшӀӀныгъэхэм ахӀгъэхъогъэнымкӀэ егъэ-джӀн курсхэр зӀхӀӀгъӀӀнхэмкӀэ Нэ-мытэкъор кызыдырагъӀлӀщтыгъ. КъӀлӀ-шхом еджӀныр кышыухи ихӀку кы-зӀклӀожым, ыгукӀӀ пӀблӀгъэ егъӀджӀн-зӀ-гъӀшӀӀн лӀфышхом зыщышӀӀтӀы шӀоигъо мӀхъу ыкӀи Краснодар кӀӀралыгъо кӀӀ-лӀӀегъӀджӀ институтым естествознани-емкӀэ ифакультет чӀахъ. ЕджӀзӀ Краснодар дӀт Адыгъ совпартшколӀм лӀф щӀшӀӀ. Мы уахътӀм ащ апӀрӀу хысалымкӀэ зӀреджӀхэр тхыльхэр я 3 — 4-рӀ клас-схэм апае егъэхъазырых. ЫужырӀ ильӀс-хэм естествознаниемкӀэ кыдӀкӀыгъохэр хӀкум ит лӀӀпкӀ еджапӀлӀхэм апае ытхы-гъэх. Институтыр Краснодар кызы-щӀеухым, Адыгъ педтехникумым лӀф щышӀлагъ, аспирантурӀм щеджагъ, Крас-нодар пединститутым биологиерӀ золо-логиерӀмкӀэ икафедрӀ иассистент ыкӀи идцент хъугъэ.

Юсыф шӀэныгъэ темӀ зӀфӀшӀхъафы-бӀмкӀэ гъэзагъӀу лӀф ышӀлӀщтыгъ. Москва щеджӀзӀ, зӀлӀашӀлӀрӀ бзӀшӀлӀныгъӀлӀжыгъу, профессорӀ Н. Ф. Яковлевым кавказ лингвистикӀмкӀэ ихъушъафыкӀыгъэ курс едӀлугъ, ащ ыпӀкӀӀ кӀежӀерӀр — шӀэны-гъэр лӀжыгъэныр арӀу зӀрӀщӀтыр ышӀӀу, адыгъ терминологиерӀм илӀфыгъохэр зӀ-шӀохыгъэхӀу кыдӀгъӀкӀыгъэныр имура-дыгъ. Ю. Нэмытэкъом истатья мы лӀӀ-

ныкӀомкӀэ «Вопросы терминологической работы» ылоу журналӀу «Революция и горец» (1929) кышыщыгъагъ. Урысы-бзӀклӀ тхыгъэхэр адыгабзӀклӀ зӀдзӀкӀы-гъэнымкӀэ статьяри хӀку лӀӀпкӀ гъӀзетым кырыгъӀхъӀгъагъ. 1934-рӀ ильӀсым «Терминологический словарь по биоло-гии» кышыщыгъ. ЗӀдзӀкӀын лӀфшӀӀныш-хоми ар хӀлӀжыгъ. Юсыф я 30 — 40-рӀ ильӀсхэм ублӀпӀӀ классхэм апае геогра-фиерӀмкӀэ, естествознаниерӀмкӀэ, псӀзыпы-мыт природӀмкӀэ тхыльхэр ыкӀи М. ГорькӀм итхыгъу «Песня о Буревест-нике» (1929), Дж. Лондон «ИхъшыпыкӀы-гъэ рассказхэр» (1939) зӀридзӀкӀыгъэх.

Адыгъ кӀлӀӀегъӀджӀ институтым лӀӀ-шӀлӀгъу пӀланӀм (1940 — 1964) педаго-гикӀмрӀ психологиерӀмкӀэ икафедрӀ ипӀщагъ. 1942-рӀ ильӀсым педагогикӀ шӀӀныгъэхэмкӀэ кандидат диссертациер темӀу «Антирелигиозное (научно-эсте-тическое) воспитание учащихся в про-цессе преподавания естествознания» зыфилорӀмкӀэ кыгъӀшӀыпкӀагъ.

Адыгеир фашистхэм зауытым, Юсыф МыекъопӀ дӀз батальоным кӀуагъэ ыкӀи а уахътӀм игъоу алӀгъуи Шапсыгъэ — кӀуаджӀу ШӀоикӀо (заор зынӀмысыгъэм) еджапӀм ипащӀу агъӀклӀогъагъ ыкӀи нэмыкӀ дӀз пшӀӀрылӀхӀри ащ щигъэ-цӀкӀагъ, подпольнӀ гупчӀмкӀэ хӀку гъӀ-зетым икорреспондентыгъ. Я 11-рӀ шӀуа-шӀр зилӀ ХӀгъӀгъу зӀошхом иорденитӀу ыкӀи медальхэр кыфагъӀшӀошагъэх.

Фашистхэр хӀкум рафыжыи Адыгеир шӀхъафит зӀхъужым, Нэмытэкьо Юсыф МыекъопӀ кӀлӀӀегъӀджӀ институтым ипащӀ егъӀджӀн ыкӀи научнӀ лӀфхэмкӀэ

игодзагъ. 1957-рӀ ильӀсым профессор хъугъэ. Мы уахътӀм хӀпшыкӀӀу кӀлӀӀ-егъӀджӀхэм ягъэхъазырын зыкӀегъӀӀ-тыгъэнымкӀэ лӀфышхо ашӀӀ, анахъу адыгабзӀмкӀэ ыкӀи урысыбзӀмкӀэ езыгъэ-джӀщтхэм. А. Лаптевыр игъусӀу Юсыф учебникитӀу урысыбзӀмкӀэ я 3-рӀ классым пае кыдыгъӀкӀыгъ. Джащ фӀдӀу психо-логиерӀмкӀэ лӀфшӀлӀгъэ куу гъӀшӀлӀгъонхэр ышӀыщтыгъ. Ащ ишӀӀныгъэ лӀфшӀлагъэхэр тхыгъӀгъу имызакъоу, лӀкӀыбми кышы-хагъӀщыгъэх.

ЩӀӀ зыхӀамылӀыр хӀкум лӀӀпкӀ гъэ-сэныгъэм щыхӀгъэхъогъэным, уасӀ илӀу шыгъэным Нэмытэкьо Юсыф илахышхо зӀрӀхӀлӀыр ары.

Адыгъ лӀӀпкӀ пӀуныгъэр цыфыкӀлӀм ипӀункӀӀ анахъ лӀпылӀгъу-лӀрыфӀгъоу зӀрӀщытыр истатья «Адыгейская народ-ная педагогика о воспитании детей» (1957) кышыщыгъыгъ.

ЩӀӀлӀфӀ тхыль 50 фӀдиз ыкӀи шӀӀныгъэ лӀӀныкӀо зӀфӀшӀхъафхэмкӀэ тхыгъэ хӀутыгъэ 200-м нахыбӀ ащ кыдыгъӀ-кӀыгъ. Нэмытэкъор Москва щеджӀзӀ адыгъ лӀӀпкӀ тхӀклӀошхо хъушӀт КӀӀрӀщӀ Тембот, бзӀшӀлӀныгъэмкӀэ лӀф зышӀлӀщты-гъэ лӀшӀхъэмфӀ ДаутӀ, уаскӀоу ХъаткӀо АхъмӀд — адыгъ лӀӀпкӀым зыкӀылӀты-нымкӀэ зышӀхъамысыжыгъэхэм Москва ащылукӀагъ, зӀгурылуагъэх, зӀныбджӀгъу-гъэх (Юсыф ильӀс зытӀушӀкӀӀ ахэм ана-хыкӀагъ), зӀгупшысӀгъугъэх, лӀӀпкӀым фашӀлӀщтымкӀэ зышӀхъасыжыгъэхӀп, ятворческӀ гуетыныгъэ лӀӀшӀкӀӀ афызӀ-шӀокӀыгъэр бӀдӀд.

Юсыф зӀхӀӀӀклӀошхуагъ, мыпшыжы общественнӀ лӀфышӀлӀшхуагъ, ильӀс за-улӀрӀ СССР-м и ПедагогическӀ обществӀ икӀутамӀу хӀкум щылӀм илӀшӀхъӀтетыгъ. 1982-м щегъӀжыгъӀу Адыгъ хӀку инсти-тутӀу кӀлӀӀегъӀджӀхэм яухъазырыныгъэ лӀф дӀзышӀлӀрӀм шӀӀныгъэ кӀутӀмабӀмкӀэ упчӀӀжыгъоу илагъ. ХӀкумкӀэ обществӀу «ШӀэныгъ» зыфилорӀм иправление иӀлӀрӀ тхӀамӀтагъ, Адыгъ научнӀ-ушӀӀлӀ ин-ститутым и ШӀӀныгъӀлӀжъ совет ицӀыф гъӀшӀлӀогъагъ, Адыгъ хӀку музейм и ШӀӀ-ныгъӀлӀжъ совети ильӀсыбӀрӀ хӀтыгъ. Нэмытэкьо Юсыф ильӀпкӀ шӀоу филӀжы-гъэм осӀшӀу фашыгъ, ЛӀжӀӀклӀ Быракъ ПӀлӀжыым иорден, «Щытхъум и Тамыгъ» зыфилорӀр ыкӀи медальхэр ащ кыфагъӀ-шӀошагъэх.

ШӀӀныгъӀлӀжъ-егъӀджӀклӀошхуагъу, лӀӀлӀсӀ дӀдагъэм ишӀлӀжъ агъӀлӀпӀӀу 1994-рӀ ильӀсым МыекъуапӀ, Ю. Нэмы-тэкъор зыщыпсӀугъэ унӀм, мыжъобгъу кышыщыфӀзӀлуахыгъ. ИкӀуаджӀ изы урам лӀышӀлӀм ыцӀклӀӀ еджагъэх. Юсыф ильӀс 88-рӀ кыгъӀшӀлагъ, шӀоу ылӀжыгъэр ащ фӀдӀэ пчӀагъӀклӀ нахыб, иадыгъ лӀӀпкӀ ильӀпӀагъ, фӀшӀыпкӀагъ. ИльӀси 120-рӀ хъугъэ ар кызыхъугъэр, ау псаум фӀдӀу лӀым ыцӀӀ бӀрӀ рӀло ыкӀи рӀлошӀт.

МАМЫРКЪО Нуриет.

«Адыгэмак» икӀӀӀӀӀӀӀӀ

Гъэтхэпэм и 12-р Урысыем иуголовнэ-гъэцэкIэкIо системэ икьулыкьушIэхэм я Маф

Рэхъатныгъэр агъэпытэ

Непэ Урысыем иуголовнэ-гъэцэкIэкIо кьулыкьу зы-
зэхашагъэр илэси 145-рэ мэхьу. Мэфэклым ипэ-
гьокIэу гуцылэгъу тыфэхьугъ мы кьулыкьум и Гъэ-
лорышIапIэу АР-м щылэм ипашэу, хэгъэгъу кIоцI
кьулыкьум иполковникэу Виталий Перхорович.

— *Сыд фэдэ гъэхъагъэхэр
ыкIи щыкIагъэхэр илэху
кьулыкьур 2024-рэ илэс-
сым кьекIолагъа?*

— 2023-рэ илэсым хэбзэ
рэхъатныгъэр гъэпытэгъэным,
хьапсым чIэхсхэм псэукIэ амалэу
ялэр нахьышIу шыгъэным, ахэм
яхэбзэ фитыныгъэхэр ыкIи
яшIоигъоныгъэхэр кьэхуэмэ-
гъэнхэм, бзэджэшагъэхэр кьэ-
мыгъэхьугъэнхэм алъэныкIокIэ
зэхэщэн-пэшлорыгъэш Iофтхьа-
бзэхэр гъэлорышIапIэм зэрхьа-
гъэх. Ахэм яшIуагъэкIэ, хьапсхэм
цIыфыбэ зыхэт тэрэзиджэ зе-
кIуакIэхэр ащызэрэхьагъэхэп,
зыпкытыныгъэ ахэлъыгъ. Ана-
хьэу тыналэ зытедгъэтыгъэр
хьэпсэдэхсхэм кIамытхьужьы-
нымкIэ плуныгъэ IофшIэн ады-
зехьэгъэныр, хьапсым шыбгъэ-
федэ мыхьушт пкыгъохэр уч-
реждениехэм кьадамыхан-
хэмкIэ пэшлорыгъэш уплэ-
кIун Iофтхьабзэхэр зэхэщэгъэн-
хэр ары.

— *Виталий, сыд фэдэ уч-
реждениехэ мы кьулы-
кьум хахъэхэр?*

— Урысыем иуголовнэ-гъэ-
цэкIэкIо кьулыкьу и ГъэлорышIа-
пIэу АР-м щылэм пхъашагъэ
хэлъэу зышагъэпщынэхэр хьа-
пситIу ыкIи хьапс поселениеу
2 хэхъэ. Тэхьутэмькыое райо-
ным ит кьутырэу «Новый сад»
зыфилорэм дэт хьапсым чIэхсых
ымышIаху бзэджэшагъэ зезы-
хьагъэхэр ыкIи апэрэу хьапсым
чIэфагъэхэр. Мыекъуапэ дэтым
ыпкIэ хьапсым чIэхсыгъэхэр
ыкIи зизекIуакIэ дэх зымылэху
пхъашэу зышагъэпщынэрэ хьа-
псым кьырацыхьыгъэхэр щалы-
гъых. Джащ фэдэу следственнэ
изолятор тил, бзэджэшагъэ
зэрхьагъэу зэгъуафэхэрэр ащ
чIэхсых. Ащ нэмыкIэу, илэси-
хыкIэ узекIэIэбжэмэ, хьапс
зытэлъхэр гъогу тэрэз тегъэу-
цожьыгъэнхэм ыкIи щылэныгъэм
хэгъэгъозэжыгъэнхэм фэлоры-
шIэрэ Гупчэ Мыекъуапэ кьы-
щызэлъахыгъ, агъэмысагъэху
шIокI зымылэ егъэзыгъэ IофшIэн
зытыралъхьагъэхэр, следствен-
нэ комитетым ыгъэмысагъэхэр
мыш чIэхсых.

— *2023-рэ илэсым
республикэм иуголовнэ-
гъэцэкIэкIо кьулыкьу ху-
гъэ-шIэгъэ шъхьаIэу щы-
хьугъэм игугъу кьытфэ-
шIыбэ?*

— БлэкIыгъэ илэсым, мэ-
лылфэгъум республикэм ихэ-
бзэ кьулыкьухэмрэ Адыгеим
ибизнес-сообществэрэ зэгъусэ-
ху проект агъэпсыгъ. Джэджэ
районым ит кьутырэу Новэм
адыгэ кьуаер кьызыдагъэкIы-

рэ предприятиеу дэтым хахъэу
хьапс зытэлъхэр зышагъэпщы-
нэхэрэ гупчэм иучасткэ кьыш-
зэлутхыгъ. Iоф зышIэрэ бзыл-
фыгъэхэм апае зыщыпсэуштхэ
общегитие IофшIапIэм игъунэ-
гъоу предпринимателым афи-
гъэуцугъ. Мыщ Iоф щызышIэрэ
цIыф шъхьафитхэм ялэжьапкIэ
фэдиз пшъэдэкIыж зыхьыхэ-
рэми араты.

— *Мы мафэхэм шьолъыр-
хэм зэкIэми телефон гъэп-
цIаIоIхэм защаушъомб-
гъугъ. Хьапсым дэхсхэр
цIыфхэм афытеох, агъап-
цIэх. АдыгеимкIэ Iофхэр
сыдэу щытых?*

— Бгъэфедэ мыхьушт пкы-
гъохэр хьапсым дамыханхэм
ренэу тылэплъэ. Щынэгъончъэ-
нымкIэ учреждением икьулыкьу
мобильнэ телефон 471-рэ кьа-
лихыгъ. Гъэзетыр кьызфэзгъэ-
федэз республикэм щыпсэухэ-
рэр ыкIи хьапсым дэхсхэм яла-
хьылхэр щызгъэгъуазэхэ сшIо-
гъу: УФ-м и Уголовнэ кодекс
истатъяу 92-м кьызэрэщилорэм-
кIэ, хьапсым чIэхсхэр телефо-
нымкIэ гущылэн алъэкIынуу
мафэ кьэс такык 15 кьараты.
Телефон зэдэгущылэгъум тефэрэ
ахъшэр ежъ хьапсчIэхсым е
илахьылхэм аты.

Адыгеим щылэ хьапсхэм зэ-
кIэми таксофонхэр ачIэтых, ар
кьызфагъэфедэзэ ялахьылхэм
адэгущылэнхэ алъэкIышт. Хьа-
псым шыбгъэфедэ мыхьушт
телефоныр, сим-картэр гъэбы-
лыгъэкIэ дзыхьэхэрэм адми-
нистративнэ тазырэу сомэ мини
3-м кьыщегъэжыагъэу мини 5-м
нэс атыралъхьан алъэкIышт.

— *ГумэкIыгъоу щылэхэм
ащыц наркотик зыхэлъ
веществохэр хьапсым зэ-
рдахъэхэр. Хэбзэнчъу
наркотикыр кьызэрэра-
гъэкIокIыгъэм епхыгъэу
хьапсым дэхсхэм япчъагъэ
зэрэбэр кьызыдэлъытэ-
кIэ, Адыгеим мыщ фэдэ
хьугъэ-шIагъэ кьышыхэ-
жъугъэцыхъа?*

— Тисэнэхъатэгъуху хэбзэу-
хьумэкIо кьулыкьухэмрэ тэры-
рэ тызэгъусэу зетхьэгъэ Iоф-
тхьабзэм ишIуагъэкIэ 2023-рэ
илэсым грамм 19,8-рэ хьурэ
наркотик зыхэлъ веществохэр
хьапсым дахьан мурад ялэу
кьэтыубытыгъэх. Джыри гъэзет-
еджэхэм зафэзгъазэ сшIоигъу,
наркотик зыхэлъ веществохэр
хэбзэнчъу кьезыгъэкIокIыхэрэм
ыкIи IузыгъэкIыхэрэм, ахэр
яхатэхэм кьащызыгъэкIыхэрэм
илэс 20-м нэсэу хьапс арагъэ-
хьынэу УФ-м и Уголовнэ кодекс
кьыщелэ. Ащ нэмыкIэу сомэ

Кьулыкьум икьарзынэц

миллионым нэс тазыр арагъэты-
нуу унашъом итхагъ.

— *Хьапсхэм ащыцхэм
продукцием икьыдэгъэ-
кIын епхыгъэу IофшIапIэ-
хэр кьызэрэщызэлъахы-
гъэм тыщыгъуаз. Сыд фэ-
да ахэр?*

— ГъэлорышIапIэм иматери-
альнэ-техническэ базэ нахьышIу
хьуным, колониехэм кьащада-
гъэкIырэ продукцием ипчъагъэ
хэгъэхьогъэным, ашъхьэ алы-
гъыжыным пылтых. Ащ пае
зэшIуахырэри макIэп, сомэ
миллион 70-м ехъу зыосэ про-
дукции блэкIыгъэ илэсым кьы-
дэгъэкIыгъ. Зышагъэпщынэхэ-
рэ учреждениехэм кьыдагъэ-
кIыхэрэм зэрэхьагъахьорэм
ишIуагъэкIэ кьэралыгъо бюдже-
тым ыпшъэ илпыр нахь макIэ
мэхьу, хьапсым иIоф изытет
зыпкэ ит, ащ чIэхсхэм сэнэхъат
тедзэхэр зэрагъэгъотых ыкIи
хьыкумым кьафилъэгъугъэ даор
апщыныжыным амал я.

Ащ ишIуагъэкIэ хьапс зытэлъ-
ху IофшIапIэ зилэхэм япчъагъэ
нахьыбэ хьугъэ. Кьыхэгъэщы-
гъэн фае, тигъэлорышIапIэ му-
ниципалитетхэм зээзгъыныгъэ
зэрадишIыгъэм тетэу продукция
зэмылэужыгъо кьафидегъэкIы.

— *Сэнэхъат горэхэр хьа-
псым щызэрагъэгъотын
алъэкIышIа?*

— ХьэпсчIэхсхэм гъэсэныгъэ
зэрагъэгъотыным фытегъэпсы-
хьэгъэ училищхэм Iоф ашIэ,
ар сэнэхъат 13-мэ ателытагъ.
Сэнэхъат зэфэшъхьафьом хьа-
псым шафырагъаджэх. Хьапс
зытэлъхэм Iоф зэрагъагъахьорэм
имызакъоу, ахэм атыралъхьэгъэ
пIапъэр аухуу мыщ дэкIыжхэмэ
ашъхьэ алыгъыжынымкIэ сэнэ-
хъатэу зэрагъэгъотыгъэм ишIуа-
гъэ кьызэрэжыжыштым шэч
хэлъэп. Илэс кьэс нэбгырэ
пчъагъэ училищхэм кьычIагъэ-
кIы. Сэнэхъатху гъучIгъэжъэ-
ным, машинэшIыжыным, пхъэ-
шIэным, пщэрыхьаным, дэн-
бзэным, нэмыкIыбэм афыра-
гъаджэх. АщкIэ училищхэм
материальнэу язытет уигъэрэ-
зэнэу щыт.

— *Хьапсхэр зышагъэпщы-
нэхэр чIыпIэ кьодыеу*

— *щытэп. Ащ чIэфагъэхэр
гъогу занкIэм техьажьын-
хэмкIэ плуныгъэ IофшIэ-
ным мэхъанэшхо иI.*

— Ары, плуныгъэ, социальнэ
ыкIи психологическэ IофшIэнэу
хьапсчIэхсхэм адызетхьэрэм
ишIогъэшхо кьэкIо. Ренэу куль-
турнэ ыкIи спорт Iофтхьабзэхэр
афызэхэтэхэщ. Мыщ кьыхэтэ-
гъэлажъэх дин ыкIи обществен-
нэ организациехэм ялыкIохэр,
спортсменхэр, артистхэр. 2023-
рэ илэсым кьулыкьум иуч-
реждениехэм культурнэ Iоф-
тхьабзэ 719-рэ ащызэхашагъ.

— *Мы уахътэм пшъэдэ-
кIыжъэу арагъэхьырым
ахагъэхьагъ шIокI зымылэ
егъэзыгъэ IофшIэнхэр.
Зилуф аIуагъэхэр пшъэ-
дэкIыжъэ зышарагъэхьы-
рэ хушъхьафыкIыгъэ
гупчэхэм адэсых. Ащ фэдэ
гупчэ 2017-рэ илэсым
Мыекъуапэ шагъэпсы-
гъагъ. Мыщ фэдэхэр тапэ-
кIи республикэм шагъэ-
псышIа?*

— УФ-м и Президентэу Вла-
димир Путиным игушIыкIэ
джэуап кьесты сшIоигъу: «УФ-м
исубъектхэмрэ предпринима-
тельскэ сообществэмрэ зэгъу-
сэхуу зышагъэпщынэхэр гуп-
чэхэм ягъэпсынкIэ IофшIэныр
лывгъэкIотэгъэн фае». Феде-
ральнэ ыкIи республикэ хэбзэ
кьулыкьушIэхэр анахьэу зылы-
плэхэрэ Iофыгъохэм ар ащыц.
Джэджэ районым ит шэ завод-
дым ипсэуалъэ зыдэт чIыпIэм
пшъэдэкIыж зышарагъэхьырэ
гупчэ шагъэпсыгъ. Ар кьатитIоу
этет, чIэхьэплэ шъхьаф иI, де-
журнэ кьулыкьум ипост, ша-
пIэр, зышчыгъэхэр хэтых,
предприятием Iоф шашIэзэ
мыш бзылфыгъэхэр чIэхсы-
штых.

ПшъэдэкIыж зытэлъхэр зы-
шагъэпщынэрэ гупчэхэр рес-
публикэм щыгъэпсыгъэнымкIэ
проект заулэ щыл. 2022-рэ
илэсым икыхьагъум Урысыем
и Президент юстициемкIэ ми-
нистрэу К. Чуйченкэм дыригъэ-
штагъ хьапс зытэлъхэм ащыц-
хэм шIокI зымылэ IофшIэнхэмкIэ

пшъэдэкIыжыр афызэблахьун
зэрэфаем. Мы лъэныкьомкIэ
гъэхьагъэхэр тилэх. Проектым
игъэцэкIэн хахьэу АР-м ипашэ-
хэмрэ гъэлорышIапIэмрэ зэгъу-
сэхуу бзэджэшагъэ зезыхьа-
гъэхэр гъогу занкIэ зышчытира-
гъэуцожьышт Гупчэ Кошхьэблэ
районым шагъэпсы. Мы мафэ-
хэм ащ гъэцэкIэжыным IофшIэн-
хэр щэкIох, шышъхьэлум нэс
аухынэу ары.

— *Адрэ кьулыкьухэм афэ-
дэу Урысыем иуголовнэ-
гъэцэкIэкIо кьулыкьу и
ГъэлорышIапIэу АР-м
щылэм кьыткIэхьухьэхэ-
рэм яхэгъэу шIу алъэгъоу
плугъэнхэм ыкIи ветеран-
хэм Iоф адэшIэгъыным
мэхъанэшхо реты...*

— НыбжыкIэхэр патриотэу
плугъэнхэр гъэлорышIапIэм инэ-
плэгъу ригъэкIырэп. Уголов-
нэ-гъэцэкIэкIо системэм икьулы-
кьушIэхэм «пыхьужьым иде-
сэхэр» кIэлэеджакIохэм ыкIи
апшъэрэ еджапIэхэм ястудент-
хэм афызэхэщэц.

Гъэрэко шышъхьэлум Iофтхьа-
бзэу «Падали, но поднимали-
сь» зыфилорэр редгъэкIокIыгъ.
СССР-м и НКВД ипограничнэ
полкэу NN 23-м, 24-м дзэ-
кIолIхуу хэкIодагъэхэм яшIэжъ
ар фэгъэхьыгъагъ. Ащ нэмыкIэу
дзэ-патриотическэ клубэу «Вер-
тикалам» зыфилорэм епхыгъэ
отделу «Кондор» зыфилорэм
иофицерхэр спорт ыкIи дзэ-
патриотическэ зэнэкьокьухэм
мызэу, мытIоу теклоньгъэхэр
кьащыдахых. Клубым кьычIэ-
гъэхэм ащышхэр УФ-м зыкьэу-
хьумэжынымкIэ и Министер-
ствэ, Урысыем хэгъэгъу кIоцI
IофхэмкIэ и Министерствэ, Хы
дзэ флотым, нэмыкI апшъэрэ
еджапIэхэм якурсантхы.

2023-рэ илэсым еджапIэр
кьэзылхырэ ныбжыкIэхэр Уры-
сыем иуголовнэ-гъэцэкIэкIо
кьулыкьу иапшъэрэ еджапIэ
чIэхьанху, ащ нэмыкIэу пра-
вэмкIэ ыкIи гъэлорышIэнымкIэ
и Академиеу Рязань дэтым,
Владимирскэ ыкIи Воронежскэ
хэхуэхэм яведомственнэ инсти-
тутхэм якурсант хьунху, джащ
фэдэу Адыгеим щышхэр дзэм
кьыкIыжыгъэхэр кьулыкьум Iоф
шашIэнэу ятэгъэблагъэх.

Дзэ кьулыкьум кьыкIыжы-
гъэхуу гъэлорышIапIэм Iут мIад-
шэ инспекторым зэблэхуу шы-
кIэм тетэу мазэм илэжьапкIэ
сомэ мин 50-м нэсы, джащ
фэдэу кьулыкьушIэхэм фэгъэ-
кIотэнхэр ялэх, апшъэрэ гъэсэ-
ныгъэ зилэхэм илэс IофшIэныр
илэсрэ ныкьорэкIэ кьыфа-
лытэ. Ащ нэмыкIэу прапор-
щикым ыпкIэ хэмылэу апшъэрэ
гъэсэныгъэ зэригъэгъотын
ыпэкIышт.

ТимэфэкикIэ гъэлорышIапIэм
икьулыкьушIэхэм ыкIи ивете-
ранхэм сафэгъушIо. Щытху хэ-
лэу кьулыкьур зэрэхьырым
фэшI сирэзэныгъэ гушIэхэр
афэсгъазэ. Тикьулыкьу кьыны-
ми, кьэралыгъом ищыкIагъэу
щыт, арышъ, пшъэрылэу кьыт-
фагъэуцугъэр дэх имылэу тэ-
гъэцэкIэ.

КИАРЭ Фатим.

Теннис цыкIур

Нэбгырэ 77-рэ хэлэжъагъ

Теннис цыкIурмкIэ зэлухыгъэ къэлэ зэнэкъокъоу «Мыекьюапэ игугъапIэхэр» зыфилорэр Адыгэ къэралыгъо университетым щыкIуагъ. Ащ кIэщакIо фэхьугъэх Мыекьюапэ физическэ культурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитетрэ АКЪУ-мрэ.

Пшъашъэхэр ыкIи кIалэхэр шъхъафэу зэнэкъокъугъэх, аныбжъ елгытыгъэуи ахэр гошыгъагъэх. Адыгеим имызакъоу, Апшеронскэ, Шытхъалэ ыкIи Лэбапэ къарыкIыгъэхэм заушэтыгъ, турнирым зэкIэмкIи нэбгырэ 77-рэ хэлэжъагъ.

Зэнэкъокъухэм язэфэхьысыжъхэм шъуащытэгъэгъуазэ.

Зыныбжъ илэс 10-м емыхъугъэ кIалэхэр:

1. Эльдар Матюшиныр (Мыекьюапэ).

2. Роман Мироновыр (Красногвардейскэр).

3. Роман Сергиенкэр (Красногвардейскэр)

Пшъашъэхэр:

1. Бзаго Дарина (Мыекьюапэ).

2. Мырзэ Анита (Мыекьюапэ).

3. Ниныхъу Аделина (Мыекьюапэ).

Зыныбжъ илэс 12-м шIомыкIыгъэ кIалэхэр:

1. Адам Матюшиныр (Мыекьюапэ).

2. Артем Рубцовыр (Шытхъал)

3. Бзаго Дамир (Мыекьюапэ).

Пшъашъэхэр:

1. Арина Евсюковар (Шытхъал).

2. Валерия Яковишинар (Шытхъал).

3. Виктория Нечукинар (Шытхъал).

Зыныбжъ илэс 14-м емыхъугъэ кIалэхэр:

1. Никита Казаковыр (Шытхъал).

2. Марк Шек (Шытхъал).

3. Артем Вариводиныр (Мыекьюапэ).

Пшъашъэхэр:

1. Елизавета Клейменовар (Лэбап).

2. Софья Таранюковар (Лэбап).

3. Владислава Маринар (ст. Кужорскэр).

Зыныбжъ илэс 16-м шIомыкIыгъэ кIалэхэр:

1. Савва Максименкэр (Шытхъал).

2. Артем Вариводиныр (Мыекьюапэ).

3. Илья Коцаревыр (къу. Коцхъаб).

Пшъашъэхэр:

1. Виктория Павлюк (Апшеронскэр).

2. Арина Евсюковар (Шытхъал).

3. Полина Андонян (Апшеронскэр).

Турнирзу «Мыекьюапэ игугъапIэхэр» зыфилорэм иятIонэрэ едзыгъо илэсэу тызхэтым имэкьюогъу мазэ зэхачэнэу агъэнафэ.

Волейбол

Апшъэрэ еджапIэм шагъэцакIэ

Проектзу «АКЪУ-р – псауныгъэм ичIыпI» зыфилорэр Адыгэ къэралыгъо университетым шагъэцакIэ. Ащ къыдыхэлъытагъэу спорт лъапкэ зэфэшъхъафхэмкIэ зэнэкъокъухэр апшъэрэ еджапIэм щырагъэкIокIых. Нахьыбэм къыхахырэр волейболыр ары.

Мы зыгъэпсэфыгъо мафэхэм волейболымкIэ зэнэкъокъоу рагъэкIокIыгъэхэм бзылфыгъэ команди 6 ахэлэжъагъ. Турнирым теклоныгъэр къыщыдихыгъ «АКЪУ — Ветераны» зыфилорэм. ЯтIонэрэ чIыпIэр фагъэшъошагъ командэу «Викториям», яцэнэрэ

хъугъэх спорт еджапIэу С.М. Джэнчатэм ыцIэ зыхьырым зыщызыгъасэхэрэр.

ХагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыдэзыхыгъэхэм щытхъу тхылъхэр, медальхэр ыкIи кубокхэр афагъэшъошагъэх.

Зэхэзышагъэр ыкIи къыдэзыгъэкIырэр:
АР-м лъапкэ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилэпкэ-гъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
385000
къ. Мыекьюапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыIыр:
385000,
къ. Мыекьюапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79

Редакцием авторхэм къаIихырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожьых.
E-mail: adygoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
УФ-м хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлъы-лэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIоры-шIапI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
АО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекьюапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр
4178
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 394

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахъэр
Сыхъатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэу уахъэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор шъхъалэр
МэщIэкъо С. А.

Редактор шъхъалэм игуадзэр
Тэу З. Дз.

ПшъэдэжIыжъ зыхьырэ секретарыр
ЖакIэмыкьо А. З.